

UPPTÄCK REMBRANDT OCH UTFORSKA 1600-TALET S MÅLERI

Fördjupningsmaterial för skolor och för dig
med intresse att lära dig mer

Nu börjar vi!

UPPTÄCK REMBRANDT OCH UTFORSKA 1600-TALETS MÅLERI!

Vill du lära känna Rembrandts måleri och verk från andra 1600-talskonstnärer? Använd det här häftet för att lära dig mer, på egen hand eller i grupp!

Upplägget är en runda som startar på våning 6 och avslutas på våning 5. Här i häftet finns information och fördjupande frågor kring sex konstverk.

Är ni en grupp föreslår vi att en person läser upp informationen och frågorna för de andra i gruppen. Diskutera innehållet tillsammans.

Vi önskar er en givande stund bland konstverken!

INNAN VI BÖRJAR – VAD ÄR CHIAROSCURO?

Under 1600-talet var det populärt att måla tavlor som var spännande och dramatiska. För att få rätt stämning använde sig många konstnärer av något som kallas **chiaroscuro** på italienska, eller **ljusdunkelmåleri** på svenska. Klärobskyr (av franskans clair-obscur) är ett annat ord för samma sak. Det betyder att konstnären målar en ganska mörk bild med en enda ljuskälla*.

Om det bara är en ljuskälla i ett rum så blir det mycket skuggor och skillnaden mellan det som är upplyst och det som är i skugga blir stor. Det ljusa syns tydligt och det mörka blir väldigt mörkt - det gör att det ser spännande ut! Tänk dig till exempel ett helt mörkt rum som du lyser in i med en ficklampa. Du kommer bara se det som lampan lyser på, allt annat hamnar i mörker.

**Ljuskälla betyder platsen där ljuset i bilden kommer ifrån, tex ett stearinljus eller ett*

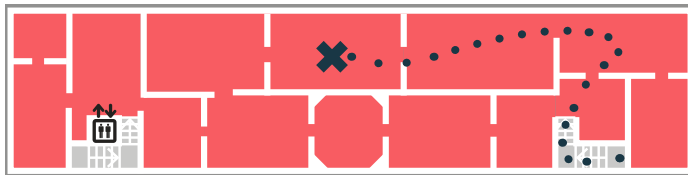
HITTA DIN VÄG I MUSEET

Vår rundtur börjar på våning 6 och du tar dig lättast upp med hissen. Ta er till det mittersta rummet och vandra sedan genom salarna enligt den streckade linjen.

Mellan våning fem och sex finns hiss och trappor. Nedan är vägen markerad för att ta sig via trappor.

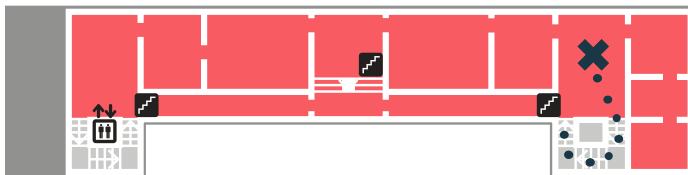
BÖRJA HÄR

Våning 6

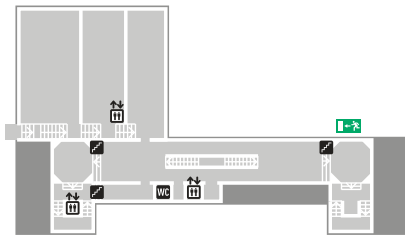

AVSLUTA HÄR

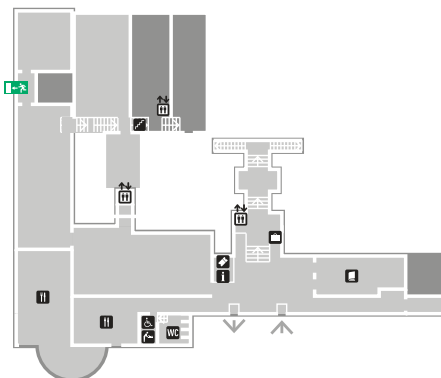
Våning 5

Våning 3

Våning 2

Entréplan

1.

Batavernas trohetsed till Claudius Civilis av Rembrandt van Rijn

Våning 6

BERÄTTELSEN BAKOM

Det vi ser i målningen hände för nästan tvåtusen år sedan! Bataverna var en folkgrupp som då levde i det område som nu är Nederländerna. På den här tiden var området en del av romarriket, och styrdes av den romerske kejsaren. Claudius Civilis var en lokal ledare som istället ville ha ett självständigt land. Här har han samlat en grupp män som tillsammans med honom ska göra uppror mot kejsaren. Vi ser dem när de avlägger ett löfte om att de ska hålla ihop och slåss tillsammans.

OM KONSTNÄREN

Rembrandt van Rijn (1606-1609), ofta kallad bara Rembrandt, är en av de nederländska konstnärer som blivit mest berömd. Han kom på ett väldigt bra sätt att visa skillnaden mellan ljus och skugga i sina målningar och på det sättet skapa en dramatisk stämning. Rembrandt var också skicklig på att måla av olika slags människor, både unga och gamla, så att deras personlighet syns.

JÄMFÖRELSE MED IDAG

I målningen har Rembrandt avbildat elva personer. Alla är män, eller ska i alla fall uppfattas som män. Både under romartiden, år 69 e Kr, när själva händelsen ägde rum och på 1600-talet när målningen utfördes skulle det ha väckt

förvåning att se kvinnor tillsammans med männen i en sån här målning. Då tilläts inte kvinnor att ha samma makt och inflytande som män. När vi ser på bilden idag, här i Sverige eller i Nederländerna där den målades, är vi vana vid ett samhälle som är mycket mer jämställt. Därför undrar vi kanske idag varför det bara är män i bilden.

JÄMFÖR

1) Rembrandt har valt att placera alla bataverna runt ett bord fast de inte äter och dricker särskilt mycket. De flesta sitter på den bortre sidan om bordet. Varför, tror du?

2) Kompositionen är ganska lik målningar av den kristna nattvarden som andra konstnärer gjort. Sök till exempel fram Leonardo da Vincis verk *Nattvarden*. Det är den mest kända. Ser du några likheter?

LJUS & SKUGGA

Varifrån kommer ljuset i målningen? Vad tror du Rembrandt ville uppnå för effekt? Tror du att det fanns en verklig ljuskälla där när Rembrandt målade eller hur gjorde han?

2.

Riddaren med falken av Rembrandt van Rijn

Våning 6

BERÄTTELSEN BAKOM

Målningen visar en adelsman som hette Bavo och som levde i det som idag är Belgien. Han föddes år 622. Hans familj var väldigt rik och hans pappa var nära medhjälpare till kungen. Bavo var egentligen ganska nöjd med sitt liv som rik, men en dag hörde han en predikan om att sann lycka inte går att finna i saker som vi äger. Efter det bestämde han sig för att ändra sitt liv. Han gav bort alla sina ägodelar och blev munk, sen lät han bygga ett kloster på sin familjs mark. Så småningom blev han helgonförklarad.

Sankt Bavo målas ofta tillsammans med en falk. Det var vanligt att personer från rika familjer jagade med falk på 600-talet. I bakgrunden syns en häst och en medhjälpare. Rembrandt målar honom som den rika man han var innan han gav bort sina saker.

JÄMFÖRELSE MED IDAG

Under 600-talet fanns det inga bankomatkort eller papperssedlar i Europa. Det fanns mynt precis som det gör idag, men ekonomin och handeln har ändrats mycket sedan 600-talet. Om du ville köpa något så kunde du göra det på många sätt som inte är så vanliga idag. Det

gick bra att byta saker med varandra, t ex var det vanligt att betala för stearinljus med några fiskar, eller köpa nya skor för en tunna öl. Det går inte att göra i en butik idag. Men det går såklart bra att byta saker med varandra, vänner emellan!

FRÅGA

Falken som sitter på St Bavos hand har en huva på sig som gör att den inte ser något. Vad tror ni att huvan är till för?

Svar: när falken tas ut från sitt bo får den så många synintryck att den lätt blir stressad. Då kan den må dåligt eller flyga iväg. Huvan gör att den inte ser något och då håller den sig lugn på väg till jaktplatsen.

LJUS & SKUGGA

Varifrån kommer ljuset i målningen? Titta på hur skuggorna faller i bilden - var är det ljust och var är det mörkt? Vad tror du att det är för typ av ljuskälla - dagsljus, stearinljus, brasa eller kanske månsken? Finns det fler än en ljuskälla?

3.

Familjegrupp av Juriaen Ovens

Våning 6

BERÄTTELSEN BAKOM

Här ser vi hur barockmålaren Jürgen (Juriaen) Ovens porträtterat en 1600-talsfamilj. Vi vet inte vilka personerna på bilden ska föreställa, men framställningen gör att vi kan skapa oss en bild av vad Ovens vill berätta om dem.

De befinner sig i en park utanför ett gammalt slott. Fadern står upp med ståtlig hållning, och det ena barnet är mitt i ett språng mot honom. Kanske har han återvänt från en lång resa? Hans uppsatta roll som familjens överhuvud förstärks av en rad saker: den röda manteln, staven och svärdet och hans sällskap av en hund, en häst och en ridknekt. Kvinnan sitter ner och tittar upp mot mannen. Det ena barnet har plockat blommor, lägger dem i sin mammas knä och riktar samtidigt blicken mot oss betraktare. Båda barnen är klädda i ungefär samma typ av kläder som sina föräldrar.

När Göteborgs konstmuseum fick tavlan 1923 var den uppdelad i två delar, i var sin ram, där mannen var i en tavla, kvinnan och barnet i den andra. Troligen hade tidigare ägare valt att dela den. Bilderna sattes ihop 1935 och familjen återförenades!

OM KONSTNÄREN

Jürgen Ovens (även känd som Juriaen Ovens) levde mellan 1623 och 1678. Han studerade i Rembrandts verkstad och blev väldigt populär som porträttmålare. Ovens reste mycket och kom under en tid till Sverige för att måla ett porträtt av Karl X Gustav och hans fru Hedwig Eleonora. Han målade också en version av Batavernas trohetsed till Claudius Civilis, som ersatte Rembrandts tavla efter att den tagits ner från rådhuset i Amsterdam.

JÄMFÖRELSE MED IDAG

Under 1600-talet klädde sig folk annorlunda mot idag. Många hade till exempel korsett, män använde klackskor och strumpbyxor och barn hade likadana kläder som de vuxna. Små barn som i målningen bar ofta en koltklänning som gick ända ner till marken, oavsett könsidentitet.

Färger och smycken spelade roll, men också var barnen var placerade i förhållande till föräldrarna. Personerna som vi ser i målningen är rika – det ser vi på att de hade råd med pärlor, smycken och fina tyger som sammet och silke. Det kan vara roligt att jämföra dåtidens mode med idag och fundera över de skillnader som finns, och varför vi klär oss som vi gör! Vad vill vi att våra kläder ska förmedla till personer vi träffar?

JÄMFÖR

Lägg märke till andra porträtt när du går runt i samlingen. Hur tror du att personerna levde, var de rika eller fattiga, bodde de i en stad eller på landet? Och vilka är det som oftast fick sina porträtt målade? Tror du att en bondfamilj hade råd att få sina porträtt målade?

LJUS & SKUGGA

Varifrån kommer ljuset i målningen? Titta på hur skuggorna faller i bilden – vart är det ljust och vart är det mörkt?

4.

Henrik IV av Frankrike vid belägringen av Amiens av Peter Paul Rubens

Våning 5

BERÄTTELSEN BAKOM

Mannen i de blå byxorna som står vid den vita hästen är den franske kungen Henrik IV. Han levde på 1500-talet och en bit in på 1600-talet. Kungen ska precis stiga upp på sin häst och leda sina trupper mot Amiens, en stad i norra Frankrike. Titta på utsikten i målningen så ser du staden! Frankrike och Spanien låg i krig med varandra under några år på 1590-talet och spanjorerna hade belägrat staden. När fransmännens tog tillbaka Amiens blev det vändpunkten i kriget och Frankrike vann.

OM KONSTNÄREN

Peter Paul Rubens (1577 - 1640) var en flamländsk* konstnär som var väldigt populär. Det franska kungahuset beställde en hel serie med över tjugo målningar som skulle visa kungen som en riktig krigshjälte. Målningen på Göteborgs konstmuseum är en av dem, alla de andra skulle vara lika stora! Innan dess hade de beställt lika många målningar som handlade om drottningen, Maria av Medici. Rubens fick också beställningar från katolska kyrkan, t ex Konungarnas tillbedjan som hänger till vänster på samma vägg. Ofta fick han hjälp av andra konstnärer, assistenter eller elever som utförde stora partier av de beställda målningarna. Rubens skulle aldrig ha hunnit med att måla allting själv!

*Flandern är i dag en del av Belgien

JÄMFÖRELSE MED IDAG

På 1500-talet fanns varken militärflygplan, drönare eller långdistansrobotar. Men precis som idag satsades mycket på att utveckla allt mer effektiva vapen, inte minst skjutvapen. Soldaterna förflyttade sig till fots, med häst eller till sjöss. Striderna skedde man mot man. Det gällde alltså att vara många. Färre människor ur civilbefolkningen drabbades direkt av striderna än i dagens krigsföring för de stred ofta på ensliga fält eller andra stora öde platser. Men indirekt påverkades alla i landet om det var krig där, precis som nu. Krig för alltid med sig lidande.

FUNDERA ÖVER

Målningen visar en pampig bild av den segerande kungen. Vi ser uppladdningen inför en militär sammandrabbning, inte själva krigshändelsen. Fundera över och leta fram exempel på hur makthavare och krig skildras idag i t ex media. Kan vi alltid lita på de bilder vi ser? Vems krigsberättelser visas idag - de som faller offer för krig eller de som utför krigshandlingar?

LJUS & SKUGGA

Var är bilden ljusast och var är den mörkast? Titta på hur skuggorna faller. Fundera över hur vädret ser ut att vara och vilken stund på dagen du tror att det är. Är ljuset verklighetstroget?

5.

Konungarnas tillbedjan av Peter Paul Rubens

Våning 5

BERÄTTELSEN BAKOM

Scenen som utspelar sig i den här tavlan har målats av många konstnärer genom historien. Det är en berättelse som finns i Bibeln. Kvinnan i rött är Jungfru Maria som precis har fött barnet Jesus i ett stall i Betlehem. De tre äldre männen i turban, gul/lila kläder och röd mantel är kungar som har rest långt för att de hört att en viktig person ska födas. De vill såklart träffa barnet och har med sig presenter. Det ser ganska trångt ut, för in kommer soldater och herdar och alla vill få sig en titt på barnet!

JÄMFÖRELSE MED IDAG

Idag ser vi bilder överallt omkring oss men under 1600-talet var det inte lika vanligt. Det fanns inga fotografier, TV-skärmar, reklambilder, telefoner eller affischer. En målad tavla var jättedyr och de flesta människorna i Europa kunde inte läsa eller skriva. Men det fanns platser där det fanns gott om bilder – i kyrkorna! För det mesta var folk tvungna att gå i kyrkan på söndagarna och då såg de fullt med bilder. De föreställde ofta viktiga personer ur Bibeln. Just det här motivet med Jungfru Maria och nyfödda Jesus var en väldigt populär bild som syntes i många kyrkor. Prästerna hoppades såklart att de som såg bilderna skulle bli mer troende. Bilder gör att vi kan leva oss in i berättelserna och få en relation till personerna i dem.

FUNDERA ÖVER

Hur många bilder tror du att du ser på en dag? Prova att räkna, kanske tappar du snart räkningen!

LJUS & SKUGGA

Vilka personer i målningen är mest upplysta? Lägg märke till att det lyser runt kvinnans och barnets huvuden – vad kan det betyda?

6.

Satyren i bondens hus av Jakob Jordaen

Våning 5

BERÄTTELSEN BAKOM

Motivet i denna målning är hämtat från en populär berättelse som tros vara omkring 2000 år gammal. Bonden och Satyren är ute en kall vinterdag. När de går mot huset för att äta så blåser bonden på sina händer för att värma dem. Detta imponerar på satyren! När de sätter sig ner och ska äta så bränner sig bonden på den varma maten, varpå han blåser på maten för att göra den svalare. Detta skrämmer satyren som reser sig upp och säger *"Bonde! En man som blåser både varmt och kallt kan man inte lita på!"*. Som många fabler innehåller även denna en stark sensmoral – tala inte osanning eller vänd kappan efter vinden, utan sträva efter att vara en pålitlig person.

OM KONSTNÄREN

Jakob Jordaens levde mellan år 1593 och 1678 i Flandern*. Han lärde sig att måla av samma lärare som Peter Paul Rubens, och var på sin tid en av de mest populära konstnärerna i Flandern. Ibland när Rubens behövde göra kopior av sina målningar, så hjälpte Jakob Jordaens till att måla dem. Därför finns det många Rubens-kopior som är målade av Jordaens.

**Flandern är i dag en del av Belgien*

JÄMFÖRELSE MED IDAG

Många sagor som är populära idag är väldigt gamla, vissa har berättats i hundratals eller till och med tusentals år! Förr i tiden var det inte så många som kunde läsa. Då var det bästa sättet att sprida en historia att berätta den muntligt. Om kvällarna samlades familj och vänner för att äta, dricka och samtala - och berätta en och annan historia. Idag är vi inte beroende av en eldstad för att värma oss om kvällarna, och vi har många alternativ till sagor att roa oss med. Men är det egentligen så stor skillnad på en spännande saga berättad runt en eld, och en spännande film idag?

FUNDERA ÖVER

Satyren är ett sagodjur som har överkroppen av en människa och underkroppen av en get. Tittar du noga så ser du även två små horn i Satyrens panna. Kan du komma på fler korsningar mellan människa och djur som är vanliga i sagor, filmer och datorspel idag?

LJUS & SKUGGA

Var är det ljust och var är det mörkt? Titta på hur skuggorna faller i bilden - vart är det ljust och vart är det mörkt? Finns det fler än en ljuskälla?